מראי מקומות וציונים:

יום ראשון

למע' מג"ט: מקורו בראשונים, ראה מרדכי שבת סרס"ח. טור ובי"י או"ח סתרע"א בשם מהר"ם מרוטנבורג. והטעם, לפי שכל פחות מג' ה"ח בארעא סמיכתא – כ"ה בב"י. ובב"ח שאינו ניכר שבעה"כ הניחו שם. ובלבוש ס"ו הוסיף שאין הבריות משגיחין עליו וליכא פרסו"נ. וראה גם במחה"ש למג"א סקי"א.

ונחלקו הפוסקים אם יצא בדיעבד – ראה פר"ח, הובא בפמ"ג בא"א סקי"א שיצא. ובקיצור שו"ע סקל"ט סי"ג שלא יצא. וכ"מ קצת מד' הלבוש דלעיל. ובאמת, כ"מ כבר בל' הכלבו סמ"ד וארי"ח הל' חנוכה ס"ג.

אם אזלינן בתר השלהבת או גוף המנורה (הנרות) – שקו"ט בזה בב"מ. ולכאו' תלוי בטעמים הנ"ל. וראה שו"ת מנחת יצחק ח"ו סס"ק סק"ב. קנין תורה ח"א סקל"א סק"ב. להורות נתן תו"ד סס"ג סק"ח. שו"ת ויען יוסף ח"ג סת"א סק"ג. וידוע שכך נהגו אצל כמה צדיקים במנורה גבוהה ע"ג הרצפה. ומהם, שהמנורה היתה נתונה בטח על הרצפה.

למטה מי"ט: הטעם משום פרסו"נ, שדבר העשוי לאור אין דרך להניחו כ"כ למטה כמבואר בראשונים – ראה בראי"א שבת פ"ב ס"ח. ועד"ז בראי"ש ב"ק פ"ו סי"ח. וכ"כ ברי"ו ני"ט ח"א. וברי"ו"א שבת כא, ב – בכדי שיהא הוא ונרות ברשות אחת, שלמע' מי"ט הי"ז כרשות אחרת. וראה גם באו"ז קצת, בשיטה להר"ן שם בשם הרא"ה והרשב"א.

ואי סגי שגוף הנר למטה מעשרה – ראה במקו"ח בקיצור הלכות ס"ו שלמדקדקים גם ראשי הנרות למטה מי"ד. (ויתכן שכוונתו למדקדקים בכללות הדין דלמטה מי"ט, שהרי אינו מעכב, ולכמה פוסקים א"צ לזיהר בזה). וכ"כ בכה"ח סקנ"ב עפ"י הפמ"ג דלקמן (בנוגע לכי אמה), שצ' שהלהב יהא למטה מי"ד. וראה גם ערוה"ש סוסכ"ב. (אבל שם משמע דמיירי באופן שהפמוט גבוה יותר מהשלהבת). שו"ת דעת כהן סל"ב, ועיי"ש ע"ד מנהג כמה גדולים וטובים שהקפידו על כך. וראה מנח"י שם. להורות נתן שם. ועוד.

אבל בלקט יושר הל' חנוכה שאם תחתון של הנר תוך יו"ד סגי. ויזדע שכן הי' אצל כו"כ צדיקים במנורות הגבוהות (והיינו, לא רק הנר עצמו כ"א המנורה). ולהעיר מל' יסוה"ס: לקבוע המנורה למטה מי"ט מהקרקע ולמע' מג"ט. ויתכן שכוונתו על השלהבת. ובפמ"ג שער החנוכה: שיכוון האדם כשמוריד ידו **להדליק**. וי"ל.

ובזמנינו שהרגילו להניחה בפנים – ריטב"א שבת כא, ב ד"ה ודחינן. מרדכי שבת סרס"ו. ועפ"י – באי"ר סתרע"א סקי"א. אבל ראה בבי"י בדעת הטור. וראה משנ"ב סקכ"ז. ועוד. וילה"י, שבזמנינו שמדליקין במנורה מיוחדת לחנוכה וגם יש אור חשמל בבית, הרי בלא"ה ניכר שהדליקו למצוה.

למע' מכ' אמה: לא שלטא בה עינא וליכא פרסו"נ (רש"י שבת כב, א ד"ה פסולה) שאינו ניכר (רמב"ם חנוכה פג ה"ז). וגם כשמדליקים בפנים – ראה טור וב"י סתרע"א, ודלא כדעת רבינו יואל הלוי – הובא בטור ועוד.

ואפי' אם גוף הנר למטה מכ' – מקו"ח קיצור הלכות ס"ו. פמ"ג שם במ"ז סק"ה, הובא בשמ"ב שם בשעה"י סקל"ג. וכ"ה בחי' מהרצ"א (מכתי"ו) שהרמב"ם חנוכה פ"א ה"ו. אבל ראה בחכמת שלמה שם.

יום שני

בענין הכשרת כלי זכוכית – פרטי הדברים בשו"ע או"ח (ודאדה"ז) סתנ"א סכ"ו (סע"ג). וכבר עלתה לנו ארוכה בד"ז במק"א (בקובץ הערות התי' ואנ"ש 770 יו"ד שבט תשע"א).

ומריש הו"א שלא להיות בכלל קמחא טחינא טחין. אמנם, ולהסתפק במה שבנינו אצלנו צייו"ל לשם. אמנם, מכבר העירוני ידידנו בהנסמן כאן לפעמים בקצרה למה שכתבנו במק"א – שבאמת לתועלת הקוראים כדאי להעתיק בכאן עו"ה, שלא כל הקובצים מתבדרין בי מדרשא, ומכיון שאין הקובץ מצוי בהישג יד, אמור רבנן בכפליא"ש, שלא למנוע טוב מבעליו, ובכדי שלא לעבור על דעת חביריי. ומועתק בזה מהמבואר שם, השייך לענייננו:

בשו"ת מנח"י (ח"א סס"ו סק"ד) העיר בד' הרמ"א או"ח סתנ"א שם דמנהג אשכנז שלא להגעיל כלי זכוכית (לפסח), ונחלקו האחרונים אם נהגו כן גם בשאי"ש, ובשו"ת הנ"ל ה"ר להקל דמהני הגעלה בשאי"ש בהקדם מש"כ בד"מ שם דבדיעבד יש להקל, ופי' במג"א שם סקמ"ט – וכ"ה בשו"ע אדה"ז שם – דבדיעבד מהני הגעלה (דלא כשמעות ט"ז שם סק"ל), וא"כ בע"כ דבשאי"ש מהני הגעלה בס"ה, דאל"ה יפסיד הכלי והו"ל כבדיעבד (משא"כ בהגעלה מחמץ דאפשר לקיימו עד אחר הפסח, וכמ"ש כע"ז בחי' שם סקל"ב [בע"א, וחולק עמ"ש בע"ש), והעתיקו אדה"ז שם סע"ב).

ולפענ"ד, סוגיין דעלמא דחומרא זו נוהגת גם בשאי"ש, כדלקמן. ובסתירת ראיית המנח"י, י"ל בהקדם מש"כ בפמ"ג (בשפ"ד סצ"ג סק"ג) דגעולי נכרים מה"ת אף להשי' דטכ"ע לאו דאוריי"ת, דמה"ת חייב לכתחלה להגעיל, אף בשבדיעבד אין התבשיל נאסר. ועיי"ש בפמ"ג דאפי' בכ"ח צ' שבירה לכתחלה מה"ת אף שאין לו תקנה, דההשתמשות בו נק' לכתחלה. ובמשמ"ש שם העיר שכסבורא זו מצינו כבר בר"ן פסחים ל,א (ועיי"ש בחי' אנשי שם). וכעי"ז ממש נמצא בראבי"ה ח"ב פסחים סי' תסד ד"ה ופליאה היא (בטעם שאמרה תורה לשבור כ"ח ולא שהשהותו עד למחר, דלכתחלה מיהא אסור נטל"פ. ולהעיר מש"ת הרדב"ז ח"ד סי' ב'רה עד"ז לגבי חיוב הגעלה בכלי מדין, אף שנטל"פ מותר. וכבר העירו עליו דלא אסרה תורה אלא קדרה בי"ו). ועי' בפתה"ד לפמ"ג שם שעפ"ז א"ש קושיית הכס"מ (מאב"א פי"ז ה"י) במה שהדגיש הרמב"ם כ"ח דוקא.

ואף שכ"ד שאי"ל תקנה נק' דיעבד (תוד"ה בין – פסחים כו,ב **[לגבי ב"ח]**). תוד"ה חדא – כתובות יד,א. **ובכ"מ**) – צ"ל בהסברת ד' הפמ"ג, דלאו כל אנפין שוין בזה, ואפי' בדאורייתא נק' לכתחלה כה"ג, כי מעיקרא נשנית הלכה זו דאיסור השתמשות לכתחלה גם במקום הפסד. ולהעיר מריטב"א פסחים שם שהוא טעם חלוש מאד להתיר זוז"ג לכתחלה משום הפסד התנור.

ומצאתי כסברא זו בשו"ת הרדב"ז (ח"ג אלף מג) לגבי השתמשות בכ"ח שבלע איסור ואפי', דלא התירו נטל"פ, אף שהוא דבר שאי"ל תקנה וכבדיעבד דמי, דכיון שמשתמש בו לכתחלה אסרוהו. [ולהעיר מסברת הט"ז יו"ד סצ"ג בדעת בעה"ע (שהתיר בבישל בו חלב בכ"ח של בשר לאחר מעל"ע דבדיעבד הוא) דבכ"ח של איסור פשיטא שא"א להגעילו לאחר מעל"ע, אף דהוי דיעבד, דזהו עיקר גזרה דרבנן באב"י]. (אמנם, לגופו של ענין כבר כתבנו (הגי"א ע"י פ"ה סל"ו. ועוד), דבאמת נטל"פ אסור גם בדיעבד וראי' מכ"ח, אלא שלא אסרו במאכל. וראה בקובץ הנ"ל בהערה ב לשוה"ג שבהערה 12. ואכ"מ).

[ולהעיר עד"ז ממש"כ בשו"ע אדה"ז הל' שחיטה ס"א קו"א סקי"ה, בשוחט שא"א לבודקו שאסור ליתן לו לשחוט לכתחלה, אף שכל שא"א לבודקו א"י תקנה וה"ז כדיעבד, ובדיעבד שחיטתו מותרת (ובשמ"ח שם ס"ד התיר מה"ט דהוי כדיעבד)].

ועד"ז י"ל כאן, דגם אם יפסיד הכלי בכה"ג נק' לכתחלה, דמעיקרא הכי נהוג שלא להגעיל לכתחלה בגם במקום הפסד.

וחילא דילי שכ"ה סוגיין דעלמא (וראה בהנסמן בדרכ"ת סקכ"א סקכ"ב), ממש"כ המג"א שם ליישב מה שלא הגיה הרמ"א בזה בהלי' י"ט (וי"ל סקל"א סי"ח), דכמה קולות הקלו בי"ט, ומ' דבשא"ש שפיר נהגו לתחמיר (ודלא כמנ"י כלל פה סקי"ב שכ' להיפך דהוא משום חומרא דחמץ. ועי' בפמ"ג יו"ד סקי"ה במ"ז סק"ה סד"ה ואם). וכן עולה ממש"כ הט"ז או"ח סס"ה סק"ב להחמיר בהלי' ק"ש. ויתרה מזו – בקו"א לשו"ע אדה"ז סס"ו סק"א האריך ליישב החילוק בין חומרא דהגעלה

להלˇ קˇיש. ולכאו' עדיפא הוליˇל למימר דאפˇי בשאˇינ לא מחמרינן. ובעˇיכ כנˇל.

ומשˇיכ בפמˇג אוˇח סתנˇא במˇיז סקלˇיז בשם כנה"ג בהגהות לטור [ולפנינו, הוא ביוˇח סקכˇא אות כה] דרק בפסח מחמירינן – כבר העיר בשדˇח אסˇיד מערכת הˇיא סקכˇט דקאי רק למנהג הספרדים.

אלא שבגוף ענין, ילהˇיע מדˇ דבתי מאיר אוˇח סתנˇא סכˇי (הביאו אאזמˇר זצˇל בסˇ שערים מציוינים בהלכה סקטˇיז סקˇיא. ובמשנˇב סˇיק קנו (שהתיר בשעהˇד) לא העתיק דבריו בשלימותן), שמנהג זה ˇאינו אלא בכלל שתˇי זכזכות שמצוי להם לקנות חדשים בדמים מועטים", עˇיˇיש. אבל מדˇ אדהˇז בנוגע לצלוחיות שמכניסיק בהן יˇיש לקיום לˇימ כן.

ובדוחק אפˇיל ולתרץ הערת שˇיˇ מנחˇי באוˇא, דבלאˇה אˇיב הפסד כיון שיכול להשתמש בו בצונן, עכˇפ דרך עראי. [ואל תתמה על כך, דיתר על כן מצאתי בבית דוד (ביסטריצ'א) יˇיד סˇי קג סˇיה, בביˇ דˇ הרˇיו הנˇיל, דקדרה של חרס לˇימ דעיבד, כיון שחרסי הקדרה אינם אסורים בעצם כˇיא מצד הבליעה שבתוכו ואפשר למוכרו לנכרי, עˇיˇיש]. ואף למאי דקייˇל דתנור של חרס נקˇ בדיעבד כיון שאין לו תקנה (תודˇה בין – פסחים סה סקˇי), אף שיכול להשתמש בו דרך עראי בצונן – ˇיל דהˇינו בתנור דוקא שאˇיב תועלת בצונן ועיקרו לחמין עבידא.

[ובתנור ˇיב גם הפˇמ (שˇיˇ מהרלבˇח סקכˇא, הובא במˇיˇ כלל פה סקסˇיד), ואאˇב להחזירה לכבשונות (שˇיˇ הרדˇז חˇיג סˇי תתמג, ראה בקובץ הˇיל בשוˇג להˇע 12) ואסורה בהנאה (בית דוד שם), משאˇב בקדרה, ובפי שהארˇכו באחרונים בזה (ראה באורך בבית דוד שם).

אלא שבכמה דוכתי מצינו ש**בכל** כˇח (ולא רק בתנור) נקˇ בדיעבד (ראה תודˇה ולישהˇנה" – פסחים ל,א) וגם בכלי שתˇי (וכדעת חכמי וינציאה, הובא במנחˇי כלל פה שם (ובכˇמ), להתיר אבˇי בכˇח, אלא דרˇל שם רק **בהפˇמ**).

[– מה שהתיר הרמˇא יˇיד סקכˇא סˇיה לקנות כˇח שרוב תשמישו בצונן מן הגוים דבדיעבד דמי – יש לדחות בדוחק דשאˇה דמיירי בקונה כלי שתי בכדי להשתמש בו **בקביעות**, ומכיון דאאˇפ בעˇא כבדיעבד דמי, והתירו לו לכתחלה לילל אחר רוב תשמישו, אבל בנדˇד שנאסר הכלי וחושש להפסד הכלי, עדיין יש מקום לבעˇל לחלוק, דלˇמ הפסד כשיכול להשתמש בו בצונן דרך עראי].

ובדוחק עדיין אפˇיל, דכˇח שאני, לדˇ הפמˇג יˇיד סקיˇא בשפˇד סקˇיג דאפˇי בדרך עראי אין להשתמש בצונן בכˇד דלˇמ הגעלה ככˇח (משאˇכ בשאר כלים בדרך עראי מותר כמˇש ברמˇא יˇיד סקכˇא שם), וכˇה הˇיטת האחרונים שם, ויסודו בגˇי הרˇיף פסחים ל,ב וכˇה גˇי הרמבˇם (חוˇמ פˇה הכˇא) ועˇפ מש"כ בדרכˇת יˇיד סˇי סקיˇב (ובצˇע מש"כ בדרכˇת יˇיד סˇי סקיˇב מסˇ מאורי אור [בחלק קו טהור בחˇי ליˇד שם), דמשˇכ בשוˇע יˇיד סˇי סˇיג להתיר בצונן (ולא הגˇי הרמˇא לאסור להשתמש בקביעות), היינו רק בדבר שלˇש או הגעלה – דאˇפכא מסתברא, וכלפי לˇיא. ובפשוטו, מיירי בדרך עראי (כˇיה בשפˇד שם סקˇיב ובפלתי סקˇיז) ובשאר כלים (אבל בפלתי שם דמיירי גם בשל חרס, וכנראה טעמו דסתם קדרה של חרס (ראה בשוהˇג לˇע 12), ומˇל כהשˇי (ראה לקמן) בדבדר עראי מותר גם בשל חרס)].

[– בפסקי אדהˇז שם רˇל שאˇיז דעת אדהˇז, עˇיˇיש. ולא דק, דודאי שלדעת אדהˇז **מעיקר הדין** מותר להשתמש בצונן דרך עראי אפי בכˇח שנשתמשו בו בחמין (שˇיˇ אדהˇז סתנˇא סˇיב. והוא דלא כמˇש בבינˇא אות נז דאסור **מדינא דגמ'** (לשˇי הרˇיף), ואמטו להכי אסור גם במתאכסן בבית נכרˇ, שלא חילקו בזה. אבל ביד יהודה סˇי סˇיט פיהˇא סקעˇב הביא מהמפורש בחˇי הריטבˇא עˇיז לג, ב להיתרא, דלˇיג בכהˇג שמא ישתמש בו בחמין, ורק במשתמש דרך עראי בביתו גזרינן. ולאדהˇז, בטל היסוד ובטל הבנין, דסˇיל דבאמת אינו אסור מעיקר הדין, אלא שחשש להחמיר כד' הסוברים שאסור, ומחשש שמא ישתמש בו גם בחמין (ויˇל דחומרא זו הובאה בשוˇע אדהˇז במק"א, בסתˇיג סˇיג. ויתכן, דהוא לא רק ממנהג, כˇיא לחוש לשˇי הנˇל. ועˇיע לדעת אדהˇז, אי החמירו גם במתאכסן בבית נכרˇ). והא דלא נתית אדהˇז למנהג זה כאן, ˇיל בפשˇ (ראה עדˇז בשוˇת הצˇצ אוˇח סקˇיה), כיון שבלאˇה בפסח נהגו **עוד יותר** שגם בכˇח שנשתמש בו **בצונן** אין משתמשין בו אפˇי בצונן (שוˇע אדהˇז סתנˇא סמˇג).

ובהכרח לומר כן, דהרי מנהג העולם שלא להשתמש בכˇח ישנים בפסח הובא בריˇף ובראˇש שם, ובשלמא להראˇש שמעיקר הדין אפˇי נשתמש בחמין משתמש בו בצונן, א"כ המנהג להחמיר טפˇ, אבל להריˇף בלאˇה אין להשתמש בצונן. וצˇל בדעת הריˇף דמנהג זה בפסח בא להוסיף דאפˇי בכˇח שהשתמשו בו מלכתחלה בצונן לא ישתמש בצונן. וכˇה בבˇח (סתנˇא סˇיז סוד"ה ומˇש שם אבל אם), ובמˇא שם סקמˇג. ומזה שרבינו מנהג זה כן, מ' בדעתו גˇכ שגם בשאˇיס נהגו בכלל שבלע עˇיי חמין שלא להשתמש בצונן. אמנם בבˇי הגˇר"א שם סקסˇיט מפרש דקמˇל שכˇה בכל כˇח ולא רק בבית שאור].

לאידך, אתˇל דממנהג דין כלי זכוכית בכˇח [ובטˇיא אוˇח סˇיה סקˇב **דגרע מˇח** (לגˇי דידן. ויˇע: ככˇה). ולהיעˇ מזה שבכˇח קייˇל שהגעלה מועלת בנבלע עˇיי בבישה מעלˇיע בצונן (אדהˇז סתנˇא ססˇיא) ובזכוכית נהגין גם בכה"ג שלא להגעיל (שם סעˇיד. וראה שוˇת צˇצ אוˇח סˇ ישוב דˇ אדהˇז. וראה בישוב דˇ הרמˇא עדˇז בבית מאיר סכˇו. שוˇת מהרשˇג אוˇח ססˇיד. ערוהˇש סתנˇא סˇיג. ועˇי בביהגרˇא באוˇא], מקום לנהוג שלא להשתמש גם בכלי זכוכית אפˇי בצונן. אלא שכפשוט שיש לחלק דסוˇיס בדיעבד ומעיקר הדין קייˇל שהגעלה מועלת, וכולי האי אין להחמיר והבו דלא לוסיף. ואף שסוכˇס מצד המנהג שלא להגעיל יש לחוש שישתמש בו בחמין ללא הגעלה ואי לא לה לא קיימא הא – ˇיל דמה שנהגו נהגו, וכל כה"ג לא מפשינן תרי חומרי.

יום שלישי

במנין המצות שבתחילת ספר משנה תורה: מצוה ראשונה ממˇע לידע שיש שם אלוקה. ועדˇז הוא בהתחלת ספרו ברפˇא מהלˇ יסוה"ת: לידע שיש שם מצוי ראשון. ובהˇז: וידיעת דˇז מˇע. וראה בארוכה בראש אמנה להאברבנאל (פˇז. שם פˇיז) שהרמבˇם ˇילא מנה מˇע צורת האמונה ואמיתתה כˇא ידיעת הדברים ההם ולימודם המביאים אל קנין האמונות וכו' הידיעות והחקירות ובחינות וההתלמדות ההואˇ". וראה מעשה רוקח להרמבˇם על אתר. מצודת דוד להרדˇז מˇ לה. בˇי מהרשˇל עהסמˇג מˇע ב. מלבˇים יתרו כז, ב. ועוד.

ונתˇ בלקוˇש חכˇיר עˇ 116 (ובכˇמ) שˇיל שמקורו דהרמבˇם מהזהר (חˇב (ברמˇע כה, א), עˇיˇיש.

[ולהעיר, שיש שפˇי שˇיˇלידעˇ שבכאן אינו בחקירות שכליות כˇא לידע בדוחק וכו'. ובאוˇא, שלידע הוא מלˇ הכרה והרגשה. וראה חרדים פˇא שפˇי דיעה זו כעין ראˇי בתוקף האמונה כאילו רואהו בעיני בשרו. ולהעיר ממˇיג חˇא פˇיג בנוגע לאופן הידיעה. וראה בשומר אמונים ויכוח ראשון סˇ ו שהידיעה הוא סדר הנמצאים ואיך הוא מנהיגם, והמקובלים מקיימים מצוה זו בשלימות יותר מכל בˇיא, עˇיש. וכˇיכ בדרך פקודיך מלˇיח יא (אחרי שהארˇיך בשלילת חקירה שכלית) שלעת כזאת קיום המˇע הוא עˇיי ידיעת חכמת האמת. ועˇפ דאˇח, ראה בארוכה בסהמˇצ להצˇצ מצות האמנת אלקות. ועוד].

אבל בסהמˇצ להרמבˇם מˇע א: **שנאמין**